

A FELELETKIVÁLASZTÓS MÓDSZER ÉS A KÖNYVTÁRTAN OKTATÁSA

Szepesiné, Benda Mária

Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ

I. BEVEZETŐ MEGJEGYZÉSEK

A régi oktatási módszert, amelynek általános elméleti szerkezete: az oktató előadása → a tanulók jegyzetelése → a megtanulás → → a szóbeli /ritkábban írásbeli/ vizsga - volt, egyre inkább a szemléltetőbb, gyorsabban bevészhető és egyszerűbben, objektívebben értékelhető módszerek váltják fel, vagy legalábbis ilyenekkel kombinálódnak.

Néhány új módszer vázlatos ismertetése:

1. Az ismeretek átadása:

- Bemutatás /maga a tárgy vagy esemény, esetleg vetített filmje/ a tanár magyarázó-, kísérőszavaival a tanár előadása helyett.

- Lejátszás, a már bemutatott esemény, történes megismétlése, főképpen nyelvtanulás során /és többnyire audio-vizuális készülékek segítségével/ a tanár előadása helyett.

- Gyakorlatok /esettanulmányok/, megtörtént vagy előfordulható események reprodukálása, illetve ilyenek "megteremtése" és szóbeli vagy írásbeli megoldása a könyvből történő betanulás helyett. /Pl.: a könyvtár költségvetése egy bizonyos /konkrétan megadott/ összeggel csökkent. Ugy kell elosztani a pénzt, hogy a könyvtár funkciói a lehető legkisebb mértékben csorbuljanak./

- Rutinygyakorlatok, vagy inkább: munkafolyamatok begyakorlása /megtalálható a régebbi oktatási folyamatokban is, de sokszor élettelen példákkal/.

2. Az elsajátítás ellenőrzése

- Speciális írásbeli és gyakorlati vizsga a szóbeli helyett.

Ezeket az újfajta vizsgákat a magyar didaktikai-metodikai szakirodalom a régebbi módszerű vizsgáktól való megkülönböztetésül "teszt"-eknek nevezi. Az angol "test" szó maga vizsgát jelent. A magyar - immár köztudatba áttent - "teszt" átvétel a vizsga egy speciális fajtáját.

A teszt jellemzői az objektivitás, a viszonyítás és a viszonyíthatóság /mivel eredményei kifejezhetők előre meghatározott számértékekkel/, a közvetettség /az objektivitás egyik biztosítéka/.

A vizsga akkor objektív, ha eredményei a vizsgáztató döntéseitől nem függenek. A "teszt" ezt biztosítani képes, mert mérési eredményeket ad, nem eleve osztályzatokat.

A teszt fajtái:

- képesség /alkalmasság/ vizsgáló-,
- tudásszintmérő- /a vizsgázó jártasságát méri egy általános normához viszonyítva/ és
- teljesítmény-teszt /egy meghatározott tananyagban való előmenetelt vizsgál/.

Hazánkban az utóbbi időben meglehetősen elterjedt a teljesítmény-teszt egyik módszere, a multiple choice, magyarul: a feleletkiválasztós teszt.

II. A FELELETKIVÁLASZTÓS TESZT

Mik az előnyei a feleletkiválasztós vizsgának?

Ugyanaz, ami a szóbeli vizsga hátrányait jelenti. Melyek azok?

1. A szóbeli vizsga sohasem lehet igazán átfogó, nem lehet megítélni, hogy egy-egy vizsgázó mennyire van tisztában az egész ismeretanyaggal, hogyan látja az összefüggéseket, tudja-e a megtanultat alkalmazni.

2. Nem biztosít lehetőséget az azonos elbírálásra. Még a legetikusebb vizsgáztatóban is szerepet játszik a rokonszenv és az elenszenv.

3. A vizsgázóknak nincsenek azonos esélyei. Szerepet játszik a fáradtság is, a "tételhuzós" vizsgáknál pedig a véletlen szerencse. Az egyes kérdések ritkán ismétlődnek meg, nehézségi fokuk pedig többnyire különböző.

A feleletkiválasztós módszer legszembetűnőbb nagy előnye, hogy egyszerűen vizsgáztatható le mindenki, mindenki esélye azonos vagy hasonló, azonos nehézségi fokú anyagrészekből vizsgázik, nincs egyenlőtlen kifáradás és a "tételhuzásos véletlen" nem kap szerepet.

A feleletkiválasztós vizsga jellemzői

Az írásban feltett kérdés mellett az oktató megadja a válaszokat is, éspedig helyes és helytelen válaszokat vagyesen. A vizsgázóknak kell bizonyos előre megbeszélt jelek alkalmazásával a jó feleletet kiválasztani.

1. A vizsga tárgyilagosa. Minden vizsgázó ugyanazokat /vagy azonos jellegű/ kérdéseket kap, ugyanazok közül a válaszok közül választja ki a szerinte jót. Az elbírálás mechanikus: a tanár megszámlolja /vagy megszámloltatja/ a "találatokat" és előre elkészített séma alapján adja a pontszámok szerint a megfelelő osztályzatot. A szimpátia-antipátia teljesen kiküszöbölődik, a szerencse nem kap szerepet.

2. A vizsgalap felöleli a tanulási időszak teljes anyagát. Mindezt kell tudni, nemcsak egyes anyagrészeket. Aki viszont csak kevés anyagrésszel nincs tisztában, azt a többi jó felelet "kihuzza a csávból", a tételhuzásos szóbelinél viszont előfordulhat, hogy a szerencsétlenül kihuzott tételről a vizsgázó egy szót sem tud, a tanárnak pedig jogában áll elbuktatni. Lényeges dolog nem tudása azonban a feleletkiválasztós módszernél is bukás. Ezért kell a kérdéseket és a válaszokat sulyozni.

3. A vizsga egyetlen funkciója: a vizsgázó azt adja vissza, amit tudni kell, nem azt, amit egy-egy tételről el kell mondani.

4. Gondolkodásra, alkalmazásra szoktat. Megtanít árnyalatok között különbséget tenni. Elárulja a vizsgázók logikai képességeit.

5. Megmutatja a tanárnak, mit oktatott rosszul.

6. A módszer előzetes begyakoroltatása esetén megtanítja a hallgatókat a helyes tanulásra. Pontosan kell mindent tudni, kizárja a homályos "körülbelüli" tudást, amit szóbeli vizsga esetén a jó előadókészségű vizsgázók át tudnak hidalni, a gyengék nem.

A feleletkiválasztós módszerrel szembeni ellenvetések:

1. A vizsga lényegében találgatás, túl nagy szerepe van a véletlennek. /Ez csak abban az esetben áll fenn, ha kevés a feltett kérdések száma. Pl. mindössze 2-3 feladat./

2. Pedagógiai szempontból helytelen: a válaszok között helytelenek is vannak, azok is bevésszük. /Nem "vésszük be", hiszen a vizsga már a bevésett tudást ellenőrzi./

3. Primitív, nem gondolkodtat. /Épp az ellenkezője az igaz; differenciált gondolkodásra késztet./

A feleletkiválasztós módszer csak akkor rossz, ha a kérdések és a válaszok összeállítása sikertelen. Melyek a követelmények a tesztel szemben általában? Legyen érvényes, azaz dolgozza fel azt az oktatási anyagrészt, amelynek a mérésére készült; legyen megbízható, azaz megfelelő körülmények között megismételve legyen kicsi az eltérés. Ellenkező esetben az adott tesztkérdés a rossz, nem a módszer általában. A megbízhatóságot úgy mérjük, hogy ugyanazokat a kérdéseket mint felmérő /ismétlő/ teszt, házifeladat teszt stb. ugyanazokkal a hallgatókkal a 1/2 év során megismételjük. Ha nem nagy az eltérés az egyes hallgatók megismételt teljesítménye között, akkor a tesztkérdés jó. Megfontolandó az olyan kérdés, amelyet 80%-nál többen /tul egyszerű! / vagy 70%-nál kevesebben /tul bonyolult! / tudnak megoldani.

Néhány feleletkiválasztós kérdéstípus könyvtárban tárgykörből

I. típus: Mindegyik kérdésre a leghelyesebbnek tartott válasz betűjelét kell megjelölni a válaszlapon.

Pl. Mi történik a leltárkönyvben a törölt könyv leltári számával?	A/ Semmi sem
	B/ Átragasztjuk
	X/ Átlósan áthúzzuk

II. típus: A leghelyesebbnek tartott választ kulcs szerint kell megadni:

"A" a válasz, ha csak az "A" felelet a helyes
 "B" a válasz, ha csak a "B" felelet a helyes
 "C" a válasz, ha az "A" és a "B" felelet a helyes
 "D" a válasz, ha sem az "A", sem a "B" felelet nem helyes

Pl. Mi a keresztkatalógus?	A/ Szótárkatalógus
	B/ A tárgyszavas és a betűrendes szerzői katalógus ötvöze
	C/
	D/

Az "A" és a "B" válasz is helyes. Mégis rossz, ha a vizsgázó az "A"-t is és a "B"-t is bejelöli. A "C"-t kell bejelölnie. Ha nem így jár el, az azt jelenti, hogy rosszul koncentrálnál, nem figyel a vizsgaszabályokra. Ha a "D"-t jelöli be, az azt jelenti, hogy a katalógusoknak erről a fajtájáról tévesek az ismeretei. Ha csak az "A"-t, vagy csak a "B"-t, az azt jelenti, hogy ismeretei hiányosak.

III. típus: A válaszlapon a megfelelőnek tartott választ a következő kulcs szerint kell megadni:

- "A" a válasz, ha a kérdés mindkét megállapítása helyes és ok-okozati összefüggés van közöttük
- "B" a válasz, ha mindkét megállapítás helyes, de ok-okozati összefüggés nincs közöttük
- "C" a válasz, ha az ok igaz, az okozat helytelen vagy valótlan
- "D" a válasz, ha az ok valótlan vagy helytelen, az okozat igaz
- "E" a válasz, ha az ok is, az okozat is valótlan vagy helytelen

Pl. Az állományból töröljük az elavult könyveket, mert már idejét multá ismereteket adnak /Mindkét megállapítás igaz, ok-okozati összefüggés van/

~~X~~
B
C
D
E

Az állományból töröljük az elavult könyveket, mert kevesen olvassák őket /Mindkét megállapítás igaz, de nem azért töröljük a műveket, mert kevesen olvassák őket/

A
~~X~~
C
D
E

Az új könyveknek sincs már helyük a raktárban, ezért az elavult könyveket ládákban a pincébe helyezzük

/A megállapítás első fele igaz, az okozat azonban nem: az elavult könyveket nem pincébe kell helyezni, hanem ki kell vonni az állományból/

A
B
~~X~~
D
E

Az állományból kivonjuk az elavult könyveket, mert az újaknak sincs helyük a raktárban /A megállapítás első fele: az okozat igaz, az ok azonban helytelen: az elavult könyveket akkor is ki kell vonni az állományból, ha nem vásárolunk újat/

A
B
C
~~X~~
E

Az állományból az elavult könyveket nem vonjuk ki, mert annál jobb a könyvtár, minél nagyobb az állománya /Egyik megállapítás sem helyes/

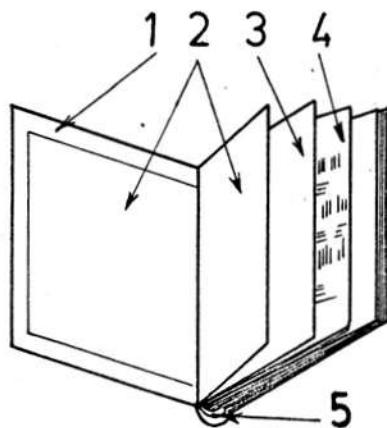
A
B
C
D
~~X~~

IV.típus: A válaszokat növekvő vagy fogyó rendbe kell tenni a válaszlapon nagyság, fontosság, szám, logikai érték stb. szerint.

- Pl. A katalóguskészítés munka- 6 Átadás a sokszorosítónak
fázisai nagy könyvtárban. 4 A szakozás revíziója
Rakd a helyes sorrendbe 3 A sokszorosító által le-
/számozd be/ irt cédula revíziója

- 2 A cimleírás revíziója
- 10 Cédulairányítás
- 1 Cimleírás
- 3 Szakozás
- 7 A cédula leírása a sokszorosító által
- 11 Beosztás a katalógusokba
- 5 Utasítás a sokszorosító-
nak a példányszámról
- 9 Sokszorosítás

V. típus: Mindegyik betűvel jelzett kérdéshez meg kell találni a vonatkozó helyes feleletet és számát meg kell jelölni a válaszlapon.

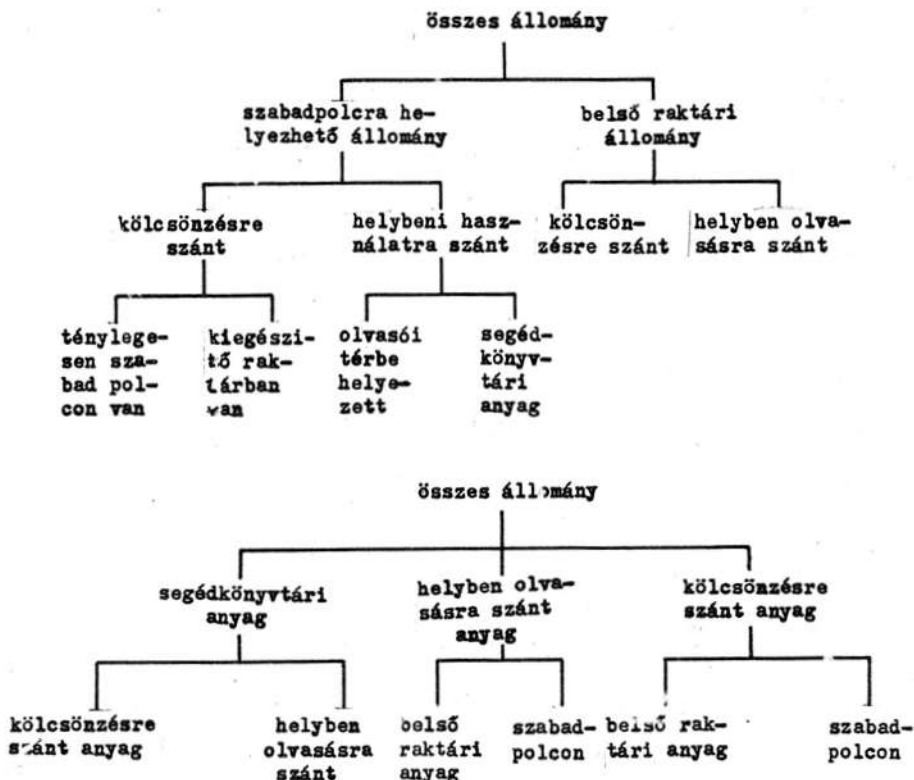

Ird a megfelelő betű mellé a megfelelő számot!

- A. . 3 . előzéklap
- B. . 1 . kötéstábla
- C. . 4 . címlap
- D. . 5 . gerinc
- E. . 2 . védőlap

VI. típus: Helyzet vagy esetleírás, rajz helyességét kell elbírálni és a helyesnek tartott megoldást a válaszlap megfelelő betű- vagy számjelének az áthúzásával kell megadni.

Pl.: Az állomány felosztása nagy könyvtárakban olvasószolgálati szempontból. Melyik a jó /A vagy B?

Ezekon kívül is számos típus ismeretes. A felsoroltakkal lényegében azt akartuk megmutatni, hogy a könyvtártanra alkalmazhatók a feleletkiválasztós kérdések, mégpedig többféle típus szerint is.

Az kétségtelen igazság, hogy a módszer az egzakt, természettudományos ismeretek mérésére alkalmasabb, mint a társadalomtudományok bármelyikére, mert előbbinél a válasz mindig egyértelmű és csak egy lehet a legtöbb esetben. A víz forráspontja 100° és mindig annyi. "Legalkalmasabb" katalógus viszont nincs, illetve sokféle lehet. Mégis: jól megfogalmazott kérdés-feleletekkel a könyvtártani ismeretek elsajátíthatósága is jól mérhető.

Íme egy példa:

Milyen tájékoztatót nyújt a tömörítvény?	A/ Indikativ B/ Informativ C/ Egyik sem
Milyen tájékoztatót nyújt a címbibliográfia?	A/ Indikativ B/ Informativ C/ Mindkettő
Milyen tájékoztatót nyújt a referátumokat tartalmazó bibliográfia?	A/ Indikativ B/ Informativ C/ Egyik sem
Milyen tájékoztatót nyújt az annotált bibliográfia?	A/ Indikativ B/ Informativ C/ Egyik sem
Milyen tájékoztatót nyújt a bő referátumokat közlő referáló folyóirat?	A/ Indikativ B/ Informativ C/ Egyik sem
Milyen típusú a figyelőszolgálat referátum?	A/ Informativ B/ Indikativ C/ Mindkettő
Milyen tájékoztatót nyújt az irodalmi szemle?	A/ Indikativ B/ Informativ C/ Egyik sem
Milyen tájékoztatót nyújt az irodalomkutatói jegyzék bő referátumokkal?	A/ Indikativ B/ Informativ C/ Mindkettő
Milyen tájékoztatót nyújt az irodalomkutatói jegyzék referátumokkal?	A/ Indikativ B/ Informativ C/ Egyik sem

Az a tapasztalat, hogy egyrészt a tanfolyamok hallgatói ritkán gondolják át az indikativ és az informativ szó közötti különbséget, másrészt a szolgáltatásokat sem ismerik egészen pontosan. Aki ezekre a kérdésekre a választ hibátlanul meg tudja adni, az a szavak jelentését is pontosan ismeri, másrészt tisztában van az információszolgáltatások természetével: tudja, hogy az annotáció nem informativ, a címbibliográfia csak indikativ stb. Tapasztalat szerint az ilyen és ehhez hasonló monoton, primitívnek látszó kérdés-felelet gondolkodást meg a legjobban és tanít meg különbséget tenni változatok között.

Az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ /OOKDK/ könyvtárosképző szaktanfolyamain a feleletkiválasztós módszert egy év óta alkalmazza az orvosi terminológia és a könyvtartan oktatásában. Kevés még a tapasztalat, az azonban máris látszik, hogy beválik, mint "felmérő" /ismétlő/ teszt annak az elbírálására, hogy mit tudnak a hallgatók az előző félévek anyagából; mint "házi feladat

teszt", amelynek az a célja, hogy a hallgatók ne csak a vizsga előtti hetekben tanuljanak; mint "tansegédleti teszt" /a teljes könyvtártani anyag a füzet végén a "feloldásokkal"/ tanuláshoz segédanyagként, célja önellenőrzés; mint "vizsgateszt",

A négyféle kérdéssorozat ugyanazt az anyagrészt tartalmazza, de a kérdések nem ismétlődhetnek, nem lehetnek azonosak.

Végül még valami: a teszt ellenzőinek érvelései közé tartozik, hogy a teszt nem ad komplex értékelést. Ez igaz. A könyvtárosoknak mindemellett beszédképességre, esetleg előadásképzésre is szükségük van. Ezért a tételhuzós szóbeli vizsgákat sem hagytuk el.

A feleletkiválasztós módszer előnyeiről meg vagyunk győződve. Némí tapasztalatunk is van. Az OOKDK oktató kollektívája azonban kevés ahhoz, hogy a könyvtárban egységes, megalapozott tanítási módszert egymagában kikísérletezze. Ehhez több intézmény több oktatójának az együttműködésére volna szükség. Szinte minden egyes lehetséges kérdés-felelet változatot meg kellene beszélni. Az osztályozás módját, a véletlen találatok 50% alá szorításának a mikéntjét stb. Van-nak a könyvtáraknak olyan részei, amelyekből lehetetlen, nehéz, vagy legalábbis kétséges feleletkiválasztós kérdéseket alkotni. Ezeket a részeket ki kell hagyni a tesztfeldolgozásból és hagyományos módon kell oktatni. Ideális az volna, ha a Könyvtártudományi és Módszertani Központ /KMK/ oktatási osztálya és a többi tankönyvtár oktatói megvitátnák, hogy melyek azok a tantárgyak vagy tantárgyrészek, amelyeket hagyományosan és melyek azok, amelyeket modern módszerekkel /pl. audio-vizuális módszerekkel/ lehet oktatni és számonkérni /pl. feleletkiválasztós módszerrel/.

Az OOKDK szaktanfolyamának a felelősei és oktatói szerény tapasztalataikat a könyvtárban oktatóinak rendelkezésére bocsátják és kérik együttműködésüket.

Mrs. SZEPESI BENDA, M.: The multiple choice system and the education of librarianship

Conventional methods of education are more and more replaced by methods of illustrative demonstrations and objective-indirect recitations. One of the latter ones is the examination by multiple choice having the following advantages:

1. Objectiveness /everybody gets the same questions/;
2. Judgement is made mechanically, using pre-fabricated models so subjectivity of examiners is eliminated;
3. Test forms include the whole examination material, not only its part by chance, as in the case of oral examinations;
4. Candidates are rendering what they have to know and not what they have to say about the subject;
5. It makes accustomed to thinking, application. It instructs to distinguish slight differences.

Six types of question-answering multiple choice are presented by examples on librarianship. Monotony in education of librarianship could have also advantages because apparent identities of the first seconds are proper differences. So the knowledge becomes more precise and - on the other hand - better proved by the examinees. Multiple choice questions on librarianship were elaborated but still many corrections and experiments are needed.

СЕПЕШИНЕ, БЕНДА, М.: Метод выбора ответа и преподавание библиотекведения

Традиционные методы обучения все чаще замещаются наглядно-демонстративными и объективно-опросными методами. Одним из последних является метод экзаменации путем выбора ответов, преимуществами которого являются: 1. объективность (все получают одни и те же вопросы одновременно), 2. оценка происходит по заранее подготовленной схеме, механически, чем самым устраняется субъективность экзаменатора, 3. экзаменационный билет включает полный учебный материал, а не случайную часть его, как это имеет место при составлении "билетов" для устных экзаменов, 4. экзаменуемый высказывает то, что нужно знать, а не то, что нужно сказать об одном вопросе, 5. дает навык к мышлению, к применению знаний. Учит различать оттенки.

На примере библиотекведения дается 6 примеров по типам вопросов-ответов по методу выбора правильных ответов. Монотонность в случае преподавания библиотекведения может быть и преимуществом (другой пример), так как то, что на первый взгляд кажется тождеством, затем обнаруживает различие в оттенках. Таким образом "уточняются" сведения с одной стороны, а с другой - экзаменуемый доказывает свою осведомленность. В области библиотекведения разработаны вопросы для применения метода выбора ответов, однако, необходима еще коррекция и должны быть проведены эксперименты.

◆

Frau SZEPESI BENDA, M.: Die Methode der Antwortwahl und der Unterricht der Bibliothekskunde

Die traditionellen Unterrichtsmethoden werden in zunehmendem Masse von demonstrativ-präsentativen Unterrichtsmethoden und objektiv-indirekten Prüfungsmethoden abgelöst. Von den letzteren geht die Prüfmethode mit Antwortwahl mit den folgenden Vorteilen einher:

1. Objektivität /alle Prüflinge erhalten gleichzeitig die gleichen Fragen/;
2. die Auswertung erfolgt mechanisch aufgrund eines im voraus aufgestellten Schemas, so dass die Subjektivität des Examinators ausgeschaltet ist;
3. das Prüfungsblatt umfasst den gesamten Lehrstoff, nicht bloss einen zufallsbestimmten herausgegriffenen Teil, wie es bei den Prüfungen mit vom Prüfling gezogenen Prüfungsthemen der Fall ist;
4. der Prüfling muss wiedergeben, was über die Frage zu wissen ist und nicht was er über die These sagen kann;
5. diese Prüfmethode leitet zum Denken und zur Anpassung an und lehrt auch, unter Nuancen zu unterscheiden.

Es sind an Beispielen aus der Bibliothekskunde sechs Fragen - Antwortentypen vorgeführt. Im Unterricht der Bibliothekskunde kann die Monotonie den Vorteil bringen /wie es aus einem weiteren Beispiel hervorgeht/, dass etwas, das auf ersten Blick als Identität erscheint, doch eine Nuance Unterschied enthält. So werden einerseits die Kenntnisse "exakter" und andererseits kann der Prüfling auf diese Weise von seinem Wissen Rechenschaft geben. Für die Bibliothekskunde wurden die Fragen für die Antwortwahl bereits ausgearbeitet, aber es sind noch weitere Korrekturen und Experimente erforderlich.

◆

A Tudományos Tájékoztatás Elmélete és Gyakorlata c.
sorozatban jelenik meg

Dr. TARNÓCZI Lóránt: Fordítástechnika. /Műszaki-gazdasági fordítások idegen nyelvről magyarra./

Magyarországon - becslések szerint - mintegy 4-5000, idegen nyelveket ismerő szakember foglalkozik nem szépirodalmi jellegű szövegek fordításával. A magyar nyelv elszigeteltsége miatt sok a belföldön idegen nyelvre fordított szöveg is, de a fordítások többsége idegen nyelvről magyarra készül.

Sajnos a kétnyelvű szótárakon kívül egyéb elméleti vagy gyakorlati segédeszköz alig áll a fordítók rendelkezésére. Ezt a hiányt kívánja az OMKDK részben pótolni a gyakorlati kézikönyvvel, amely az idegen nyelvről magyarra dolgozó műszaki-gazdasági fordítóknak nyújt segítséget.

E kiadvány az angolból, németből és franciából magyar nyelvre készülő szakfordítások problémáit tárgyalja, továbbá közli SZABÓ György tanulmányát az oroszról magyarra készített fordítások főbb nehézségeiről és megoldási lehetőségeiről.

A kiadvány ára: 58.-Ft.

Megrendelhető:

ORSZÁGOS MŰSZAKI KÖNYVTÁR ÉS
DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Kereskedelmi Igazgatóság
Budapest, 8. Postafiók 12.